

Antti Ronkainen - Voiton suhdeluvun laskutendenssi Talouskriisi ja Marxin paluu -seminaari 16.10.09.

1) Lisäarvon synty kapitalistisessa kiertokulussa:

POWERPOINT 1:

$R - T \dots P \dots T' - R'$

R = raha;

T = tavara;

P = tuotantoprosessi;

T' = tavara, johon lisätty arvoa;

R' = raha, jossa tuotettu lisäarvo realisoitu;

Pääoman kulku kapitalistisessa kiertokulussa:

$R - T \dots P \dots T' - R'$. $R - T \dots P \dots T' - R'$. $R - T \dots P \dots T' - R'$. $R - T \dots P \dots$

- R - T = Kapitalisti ostaa tuotannon alkeet (tuotantovälineet & työvoiman) markkinoilta
- Tuotantoprosessin P aikana kapitalistin ostamat tavarat eli investoinnit pysyvään pääomaan (työkalut, raaka-aineet, koneet jne.) ja vaihtelevaan pääomaan (työvoima) yhdistyvät työn välityksellä uudeksi tuotteeksi T', johon on tuotantoprosessin aikana tullut lisäarvoa.
- Lisäarvoa kykenee tuottamaan ainoastaan työvoima.
- Yhteiskunnan tuotantovoimat määrittelevät yhteiskunnallisesti välttämättömän työn arvon -> Kapitalisti maksaa työläiselle ainoastaan työvoiman todellisesta arvosta eli siitä, mitä työläinen välttämättä tarvitsee vaihdon uusintamiseen (ruoka, vaatteet, asunto...) = yhteiskunnallisesti välttämätön työ.
- Esimerkki: 8-tuntisesta työpäiväistä 4 tuntia menee työläisen itsensä uusintamiseen, loput 4 tuntia työläinen tuottaa kapitalistille lisäarvoa, joka voidaan myydä markkinoilla lisätuotteena.
- Vaikka kapitalismiin liittyy huijausta ja välistävetoa, se ei ole systeemin perusta: Työvoima myydään sen oikeasta arvosta, yhteiskunnalliset ristiriidat tulevat esiin vasta tarkasteltaessa yhteiskuntaluokkien, työläisten ja kapitalistien, välisiä eroja.

2) Voiton suhdeluvun laskutendenssi

POWERPOINT 2

- kapitalisteja ajaa eteenpäin pyrkimys saada mahdollisimman suuria **voittoja**, tuotantoprosessissa tämä näkyy pyrkimyksenä maksimoida **lisäarvon määrä**,
- **HUOM: lisäarvo ei ole yhtä kuin voitot!**
- lisäarvoa voidaan kasvattaa 3 perinteisellä tavalla:
 - 1) työpäivää pidentämällä
 - 2) palkkoja pienentämällä
 - 3) tuotantoa tehostamalla
- Tuotannon tehostaminen (uusien teknologioiden käyttöönotto & työvoiman riistoasteen korotus), jotta tuotteet voitaisiin myydä kilpailijoita halvemmalla, hintakilpailun kovuus
- hintojen laskiessa tuotteissa kaiken aikaa vähemmän työtä

POWERPOINT 3:

- Ristiriita: lisäarvon tuotantoa rajoittaa tuotantovoimien tuottoasteen kehitys, sillä näiden myötä työläisten määrä tippuu → työvoimaa korvataan kaiken aikaa koneita
- Seuraus: lisätyö ja lisäarvo lisääntyvät hitaammin kuin tuotannon tehostuminen
- Tuotantovoimien kehittyessä lisäarvon kokonaismäärän kasvattaminen käy kaiken aikaa vaikeammaksi eli se on yhä kalliimpien investointien takana
- Jotta voitto kasvaisi, niin pääoman täytyy kasvaa suuremmassa suhteessa kuin voiton suhdeluku laskee. Kokonaispääoman täytyy kasvaa suuremmassa suhteessa kuin vaihtelevan pääoman prosentteina ilmaistu osa alenee.
- Seurauksena: kapitalismin kehittyessä ja kilpailun kiihtyessä voittoasteen suhteellinen tendenssinomainen pieneneminen

3) Tuotannon ja markkinoiden ristiriidat: kapitalistisen kokonaisprosessin sisäinen ristiriita

POWERPOINT 4 & 5

- Voiton suhdeluvun laskutendenssiä ymmärtäminen vaatii **pääoman tuotantoprosessin ja pääoman kiertokulkuprosessin** välistä ristiriitaa, **kapitalistisen kokonaisprosessin sisäistä ristiriitaa**:
- pääomalla jatkuva pyrkimys alati suurempaan kasvuun, lisäarvon tuotantoon ja voittojen maksimointiin ←→ tämän prosessin edistyessä jatkuva tendenssi luoda oman kasvunsa esteitä suuremman lisäarvon realisoinnin suhteen
- Voiton suhdeluvun laskun siemen kylvetään tuotannossa, mutta varsinainen laskutendenssi realisoituu tai jää realisoitumatta vasta pääoman kierrossa, markkinoilla
- Kierro markkinoilla välttämätöntä pääoman lisääntymiselle, mutta samalla pääoman lisääntymisen este: niin kauan kuin pääoma jähmettyneenä valmistetun tuotteen muodossa markkinoilla, se ei kykene aktiivisesti tuotannossa lisäämään arvoaan (Ristiriita 1)
- → pääomalla pyrkimys minimoida se aika, jona pääoma on tavaramuodossa kierrossa
- Jotta mahdollisimman suuri määrä lisäarvoa voisi realisoitua suuremmaksi määräksi pääomaa, kulutuskapasiteetin tulisi jatkuvasti nousta. Kuitenkin pyrkiessään kasvattamaan lisäarvoa mahdollisimman paljon, kapitalistit pyrkivät minimoimaan työntekijöidensä palkat: toisaalla alennetaan työvoiman arvoa kun toisaalla kasvatetaan työläisten tarpeita kuluttajina (Ristiriita 2)
- Voiton suhdeluvun laskutendenssi näkyy reaalisesti myymättä jäävänä tavarana ja kiertoajan pitenemisenä

4) Voiton suhdeluvun LASKUTENDENSSI

POWERPOINT 5

- Kyseessä TENDENSSI, eikä LAKI, siten se ei ole absoluuttinen, fataali, eikä deterministinen → lasku luonteeltaan pikemminkin syklistä kuin jatkuvaa
- Kapitalismilla mahdollisesti loputon kyky ylittää omat rajansa ja tuotannon ristiriidat esimerkiksi edelleen kehittämällä tuotannon tehokkuutta, uudelleenjärjestelemällä tuotantoa, luomalla uusia tuotannonaloja, keksimällä jatkuvasti uusia haluja, tarpeita, äärimmäisissä tapauksissa tuhoamalla pääoman arvoa tai pääomaa tavaroina
- Voiton suhdeluvun laskutendenssi kriisiyttää talouden, mutta myös jatkuvasti kannustaa uusiin innovaatioihin tuotannon ja kierron piirissä
- Laskutendenssiä hidastavat vastasyyt:
 -
 - **1) Työn riistoasteen kohottaminen: työpäivän pidentäminen tai työn voimaperäistäminen**
 - **2) Palkkojen polkeminen alle niiden todellisen arvoa**

- joko kotimaassa tai siirtämällä tuotantoa halpatyövoiman maihin, (esim Kiinan tultua kapitalismin piiriin maailman työläisten määrä yli kaksinkertaistui)
- **3) Pysyvän pääoman elementtien helpeminen tai jo olemassa olevan kiinteän pääoman arvonalennus.**
 - Teknologisoituminen lisää pysyvän pääoman määrää suhteessa vaihtelevaan, joten myös pysyvän pääoman arvo laskee
 - → estää sen, että pysyvän pääoman arvo kasvaisi samassa suhteessa kuin tuotantovälineiden aineellinen koko kasvaa
- **4) Suhteellisen liikaväestön (työttömät, pätkätyöläiset, sekatyöläiset, lomautetut, irtisanotut...) kasvu**
 - näyttäytyy sitä irvokkaammin, mitä pidemmälle kapitalismi on kehittynyt
 - työttömien, irtisanottujen, prekaarin jne. paljoudesta ja halpuudesta johtuen työvoiman riistoasteen ja palkkojen polkeminen helpompaa.
 - liikaväestö toimii myös pohjana uusien tuotannonalojen luomiselle, joilla työpalkka yleensä keskitason alapuolella sekä lisäarvon suhdeluku ja voiton määrä epätavallisen korkeita
- **5) Ulkomaankauppa**
 - halventaa tuotannontekijöitä ja kulutushyödykkeitä
 - mahdollistaa tuotannon mittakaavan laajenemisen sekä korottaa voiton suhdelukua, kun tuotannontekijät, kulutushyödykkeet ja työvoima voidaan ostaa halvemmalla tai vastaavasti myydä kalliimmalla kuin paikallisilla markkinoilla
 - Koska ulkomaankauppa nopeuttaa kasaantumista, siitä tulee kapitalistisen tuotantotavan elinehto sen pyrkiessä kaiken aikaa laajentamaan markkinoita → vrt. uusliberalistinen talouspolitiikka
- **6) Osakepääoman volyyminen lisääntyminen**
 - Nykyisestä finanssikriisistä voimme oppia, että osakesijoittamisesta tullut varteenotettava kilpailija pääomien sijoittamiselle tuotantoon: osa pääomasta laitetaan lisäarvonmuodostuksen sijaan tuottamaan korkoja
 - Nykykriisi ”alkoi” nimenomaan arvopapereiden, osakkeiden, velkojen, lainojen ja muiden moninaisten johdannaisten keinottelusta, kun amerikkalaiset sijoituspankit romahtivat
 - Finanssimarkkinoilla kasvaneen rahavolyymien räjähdysmäinen kasvu, suhdanneherkkyys ja ennakoimattomuus ovat johtaneet ainoastaan vuoden sisällä biljoonien dollarien katoamiseen maailman osakemarkkinoilta, mutta suurista riskeistäkin huolimatta pörssikeinottelu on houkutelut sijoittajia, yrityksiä, pankkeja ja valtioita suurien voittojen perässä

Kriisin merkitys kapitalismille

- Voiton suhdeluvun laskutendenssi ilmenee moninaisesti esimerkiksi liikatuotantona, keinotteluna, kriiseinä, työttömien, prekariaatin ja sekatyöläisten kasvuna, pääoman kasautumisena harvojen käsiin sekä muina yhteiskunnallisten ristiriitojen kärjistymisinä.
- Kriisistä huolimatta siis mahdollisuudet entistä suurempaan kasaamiseen lisääntyvät, koska työn riistoastetta lisätään, suhteellinen liikaväestö (työttömät, prekaari, sekatyöläiset, osa-aikaiset jne.) kasvaa, yhä uusia ja moninaisempia tuotannonaloja syntyy kaiken aikaa, osakeyhtiöiden ja luottojärjestelmien kehityksen myötä rahan saanti helpottuu, tarpeet ja halut, kuten myös rikastumisen halu kasvavat kaiken aikaa ja niin edelleen

- Kapitalistit eivät tukeudu yhteen tai kahteen keinoon, vaan käyttävät kaikkia mahdollisia keinoja hillitäkseen voiton suhdeluvun laskua → heijastavat yleisesti kapitalistisen kokonaisprosessin sisäisesti ristiriitaista luonnetta
- KUITENKIN: Samat tekijät, jotka pyrkivät kasvattamaan lisäarvon suhdelukua, pitkässä juoksussa alkavat nopeuttamaan voiton suhdeluvun laskutendenssiä
- Ristiriidasta huolimatta tulee muistaa yleinen tendenssi → **voiton suhdeluvun laskutendenssi liittyy lisäarvon suhdeluvun kohoamistendenssiin eli työn riistoasteen jatkuvaan kohoamistendenssiin**
- Kapitalismille nousukaudet ja kriisit eivät näyttäydy toisilleen vastakkaisina vaan päinvastoin mahdollistavat kaiken aikaa tehokkaampaan tuotantoon ja huonompiin työehtosopimukseen siirtymisen
- Kapitalismilla ei periaatteessa mitään hätää niin kauan kuin se voi a) laajeta maailmalla ja b) muuttua yhä intensiivisemmäksi siellä, missä se jo vaikuttaa
- Lamakausina olisi tutkittava nousukausia ja nousukausilla lamoja, sen sijaan että lamassa tutkitaan lamaa ja nousukausilla nousua
- Mikäli nykyistä kehitystä halutaan hillitä, juuri kriisien aikaan vasemmiston olisi noustava vastustamaan kehitystä, joka tekee suurkapitalisteille riiston entistä helpommaksi